

גליון
באר
הכרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

בשלה (שירה)

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
ובן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימייל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש

דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית

Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית

Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית

Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית

Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית

Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון **ארה"ב:**
Mechon Beer Emunah
1660 45th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
כל הזכויות שמורות להמכון © 2023

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת בשלה

- ה' ניסי - כל מקרנו כולם ניסים ולא בכוחי ועוצם ידי ח"ו..... ב
- וימתקו המים - המרירות עצמה מתוקה היא..... ג
- הנני ממטיר - פרנסה מן השמים, לא ע"י השתדלות אלא בכח האמונה..... ה
- וה' הולך לפניהם - לזכור ולחיות תמיד את תכלית החיים ועיקרם..... ח
- דבר אל בני ישראל וישבו - כוחה של תשובה..... יא
- למען אנסנו - התרוממות ע"י הניסיונות..... יג
- מזמור שיר ליום השבת - ענינה של 'שבת שירה'..... טו
- שירו לה' - סגולת אמירת שירת הים בשמחה ובכוונה..... טז

פרשת בשלה

ה' ניסי - כל מקרנו כולם ניסים ולא בכוחי ועוצם ידי ח"ו בפרשתן (יז טז), 'ויבן משה מזבח ויקרא שמו ה' ניסי', ופירש רש"י, ה' ניסי - הקב"ה עשה לנו כאן נס גדול, הקשה הגה"ק ה'כתב סופר' ז"ע, מה ראה משה רבינו לבנות מזבח לזכרון שה' ניסי ושעשה לנו כאן נס גדול דייקא לאחר מלחמת עמלק, ולא לאחר כל הניסים הגדולים שהיו לבני ישראל מקודם ביציאת מצרים ובקריעת ים סוף. ומבאר ה'כתב סופר' כי בכל הניסים שהיו עד עתה הרי היה ניכר בעליל כי אצבע

אלוקים הוא ומאת ה' היתה זאת, ולא היה יכול שום אדם לחשוב ולומר שהיה במקרה ובדרך הטבע, אכן במלחמת עמלק כבר היה יכול ליפול איזו מחשבה שבני ישראל ניצחו את עמלק בדרך הטבע, וכדרך עורכי המלחמה שזה קם וזה נופל, ולהוציא ממחשבת בפירה זו בנה משה את המזבח ויקרא שמו ה' ניסי, להודיע כי ה' איש מלחמה, הוא עשה ועושה את כל המעשים^א, ולא נצחו בכוחם ח"ו, אלא הקב"ה עשה לנו כאן נס גדול.

א. בעת שהקים גאב"ד פוניב'ז את ה'שיבה' בעיר רבנותו פוניב'ז, חיפש ותר אחר בניין גדול רם ונישא, רחב ידיים, עבור צרכי השיבה, באחד הימים נודע לו על בניין ראוי לשמו העומד למכירה, ומאחר ש'בעל הבית' נזקק בדחיפות ל'מזומנים' הסכים למכרו ב'חצי מחיר', כי שווי הבניין עומד על מאה אלף רובל, ועתה מציעים אותו בחמישים אלף בלבד, וכל הקודם זוכה... אלא שתנאי קודם למעשה, עליו לשלש לידי המוכר בשעת חתימת ה'חווזה' סך 5,000 רובל, ובהתחייבות גמורה שיביא את שאר המעות בסך 45,000 רובל בתוך ג' שבועות, ואם יאחר את התשלום אפילו בשעות ספורות אזי המקח בטל מעיקרא והמעות הראשונות אינן חוזרות... אלא ה5,000 הראשונים ישארו לצמיתות בידי הבעלים. ונמלך הרב מפוניב'ז בדעתו, כי מצד אחד 'מציאה' נדמנה לפניו... ומאידיך היאך יוכל להשיג את הסכום העצום בתוך מספר שבועות (שגם 50,000 רובל הרי זה סכום אדיר שקשה עד מאוד להשיגו, ובפרט תוך זמן קצר של ג' שבועות), והחליט 'לקפוץ אל הים' כשהוא תולה בטחונו ויהבו במי שאמר והיה העולם, את ה5,000 השיג בכמה הלוואות מכאן ומשם... ומיהר לרכוש את הבניין, ואכן בשעטומ"צ עשו 'זכרון דברים', כשהם מודיעים לו בנחרצות, אם יגיע לידינו שאר הממון עד ג' שבועות מיום ליום ומשעה לשעה מוטב, ואם לאו - לא תוסיף לראות פנינו עוד בדבר הזה...

למעשה, תיכף ומיד החל לנסות להשיג תרומות ונדבות והלוואות בכדי להגיע לעוד 45,000, התאמץ והתייגע רבות אך מעשה שטן הצליח ואילו הרב מפוניב'ז לא הצליח... ככה עברו עליו ימים ולילות בהם כיתת רגליו וניסה ככל יכולתו, עד שהגיע הלילה האחרון ועדיין 'ים החובות' עומד בתקפו ואין לו מה לשלם. והלך לחותנו גאב"ד וילקומיר לבקש עזר וסעד, אך חותנו הוכיחו קשות כיצד ההין לסכן סכום כה גדול כ5,000 רובל מבלי שהיה בידו 'פלאן' (תוכנית) מסודר כיצד ישיג את שאר הממון. או אז אמר הפונוביז'ער לעצמו אם גם חותני גוער בי ואינו מסייע בידי - סימן הוא שעד כאן... כבר יצאתי ידי חובת ההשתדלות, עשיתי ככל אשר בידי לעשות, מעתה ואילך איני עושה כלום ומן השמים יעזורני. וכדי להרגיע את סערת רוחו קיים בעצמו 'לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי' - נכנס לבית המדרש ושקע בעומקה של הלכה, וצלל במים אדירים בים התלמוד למשך שעות ארוכות, ואח"כ שב לביתו בשעה מאוחרת באישון ליל.

'ויהי בחצי הלילה' בהגיעו ליד ביתו מצא עומדים וממתנינים עליו שני יהודים עשירים מופלגים, השניים סיפרו לפני הרב, כמה שעות הננו כבר ממתנינים עליכם, כי בעזהשי"ת הננו עומדים להשתדך יחדיו, סיכמנו על 'נדוניא' כמנהג בעלי בתים חשובים מאוד... ורוצים אנו להפקיד את הכסף בידי 'שליש' הנאמן עלינו, ומאחר שאין לך נאמן יותר מהמרא דאתרא באנו לשאול האם הרב יסכים לכך, וכמה הוא סכום הנדוניא - 45,000 רובל, לא פחות ולא יותר... מיד אמר להם 'הרב', הרי זמן הנקבע לחתונה אינו למחר וגם לא בעוד שבוע... על כן בזאת אסכים לכם להיות שלישיכם הנאמן, באם תיאותרו להלוות לי המעות למשך ג' חדשים... ואעפ"י שלא חשבו כן מתחילה... הם

באר הפרשה - פרשת בשלה

ג

וימתקו המים - המרירות עצמה מתוקה היא

עזבם ה' לאנחות, ומהו חיזוקם, שיעשו כמעשי אבותינו במדבר 'ויורהו ה' עין וישלך אל המים וימתקו המים', שנתגלה להם כי אותם מים בעצמם מתוקים הם, אלא שמתיקותם נסתרת עד שגילה להם הקב"ה מתיקותם. כיו"ב לדידן, 'אדון עולם' עושה את כל המעשים, והוא מנהיג ומשגיח עליו בכל יום ושעה להיטיבו באחריתו, אלא שכעת הנו 'מסתתר' מעמו, יבוא הקץ ויתגלה אליו, וכשידע אל נבון כי הכל לטובה, מעבשיו כבר לא יהיו המים 'מרים' במרירות נוראה כ"כ, וכבר מעתה ימתקו המים^ג.

בפרשתן (טו כג-כה), 'ויבאו מרתה, ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם על כן קרא שמה מרה... ויצעק אל ה' ויורהו ה' עין וישלך אל המים וימתקו המים'. הנה מסע זה שנסעו בני ישראל כאחד ממ"ב מסעותיהם במדבר מלמד לרבים מאחינו בני ישראל המתחבטים גם כן ב'מסע' ושמו 'מרה' ל"ע (ופעמים שהם מתעכבים ב'מסע' זה זמן ארוך מאד) כשהם מרגישים כי באו 'מים' עד נפש - כעין 'ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם', ונראה לכל אחד מהם שכביכול

חשבו שהם מפקידים בידי 'שליש' והנה מבקשים מהם גמ"ח... אך לא יכלו לסרב מפני כבודו של הרב וניאותו לדבר. שמח הרב שהגיע הישועה ומיד כשהאיר היום הלך לשלם למוכר, ויקם המקנה.

כעבור ימים אחדים ושוב נקישות על דלת הבית, הרב פותח את הדלת ומוצא שוב את שני ה'מחותנים', עתה כבר לא ששו ושמחו, רק הודיעו לו בצער שלמעשה השידוך התבטל, וממילא הם באים לבקש את כספם בחזרה... אמר להם, והרי סיכמנו מפורשות שהכסף ניתן כהלוואה לשלושה חדשים, ועתה מה אעשה וכבר נתתי את כל הסכום למוכר הבניין, שובו אלי למועד שדברנו ואז אשלם לכם... ואכן, בג' חדשים הללו אסף הרב את הסכום הדרוש ופרע את החוב בשעטומ"צ.

ולכשנתבונן נמצא, כי באמת, מעיקרא לא היה השידוך אמיתי כלל וכלל, והראיה שלבסוף בטל המקח... אלא שהקב"ה גלגל את הדברים בכדי שיהיה להרב מפוניב'ז ממון ודמים לשלם על הבניין כפי שהתחייב, למען דעת כיצד הקב"ה מסבב כל הסיבות להביא את הדברים לתכליתם כפי רצונו ית'. זאת ועוד, אותם ה'מחותנים' לשעבר אינם יודעים על מה עשה ה' ככה, מדוע נגזר עליהם כל אותו צער ועגמת נפש של עזיבת השידוך, בבחי' 'מעשה ידיהם טובעים בים'... אך היתה זאת מאת ה' לטובתם, שהם זכו להיות מחזיקי התורה, ורק בגללם הוקמה הישיבה ונזקף לזכותם לנצח נצחים.

כך כל חד בדיליה, לעולם לא יזעף לבו על מה עשה ה' לי ככה, מה זה היה חסר... כי לעולם לא ידע איזה טובה ונצחיות נצמח לו מזה.

ב. מסופר על אחד מחסידי הרה"ק ה'בעל התניא' זי"ע אשר היה עוסק לפרנסתו בליקוט עצים ומכירתם לצורך הסקה וכדומה, והיה האיש מאסף, מעמר ואוגד חבילות חבילות, והיה מונה וסופר כמה עצים יש בחבילות, בזה יש חמישים ובמשנהו יש שלושים וכיו"ב, ועורך את החשבון, וכשהגיע ל'שורה התחתונה' - לסכם כמה עצים יש בכל האגודות ביחד, היה אומר סך הכל אין עוד מלבדו...

והסבירו בזה שלא היה אומר כן בכוונה, כאילו יש מנהג לומר כך... אלא שרבו הבעל התניא זי"ע השריש כל כך בתלמידיו את האמונה באין עוד מלבדו עד שמאליו היה יוצא מפיו שסך הכל אין עוד מלבדו...

שמא תאמר אם כן למה היה צריך לערוך חשבון ולהגיע למסקנא של אין עוד מלבדו, ומה נפקא מינה אם בחבילה זו יש חמישים וכו' הרי אין עוד מלבדו... אלא שלא זו דרכה של תורה שיתנהג האדם כאילו אין עולם הזה כלל... רק רצון השי"ת שנדע שיש עולם וכמנהגו נוהג, ונחיה בעולם הזה מבלי להיות רק מרחף העולמות העליונים, ומ"מ בתוך חיים אלו כשנגיע ל'סך הכל' נזכור היטב שאין עוד מלבדו... ולכשנתרגם את הדברים לשפת המעשה וחיי היום יום, ברור ופשיטא שהקב"ה רוצה שיעסוק האדם בהשתדלות לפרנסתו ולשאר צרכיו, אך לדעת שאין עוד מלבדו, וחלילה לחשוב שהוא עשה משהו... ואדרבה בכל עת שמגיע ל'סך הכל', לאיזו הרגשה של כוחי ועוצם ידי - לזכור היטב שאין עוד מלבדו וה' ניסי...

ג. וכך ביארו קמאי בפסוק (שמות טו כ-כא) 'ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התוף בידה... שירו לה' כי גאה גאה'. מדוע לקחה אותה הצדקת דייקא תוף להלל עמו לה' יותר משאר כלי זמר ככינור ועוגב או חליל. אלא, כי אופן הוצאת קול הנגינה מהתוף הוא על ידי הכאה, שמכים בו בחזקה ויוצא ממנו שירה וזמרה בנעימה. כיו"ב

באר הפרשה - פרשת בשלה

ויגלה את עיני המתייסר לראות איך שהצרה עצמה היתה לטובתו השלימה (ואף אם עדיין אינו רואה זאת בעיני 'בשר' יאמין בעיני ה'שכל' שכן הוא המציאות).

אשר על כן, ברצות הקב"ה להורות לנו את הדרך נלך בה בדרכי האמונה התמימה, קרא למקום בשם 'מרה', למען יזכרו לדורות בכל עת צרה ומרירות שהצרה עצמה היא היא עצם המתקנות, וכל מה דעבד רחמנא לטב עבד, ואף הצרות אינם אלא מתקנות בעצם, אם אך יאמינו בה' 'תתגלה' להם המתקנות, על כן קרא שמה מרה".

זכמו שהקשו, מדוע נקרא המקום בשם מרה, הרי לאחר הנס והפלא הגדול שנמתקן המים היה מן הנכון לכנות את המקום 'מתוקה'. ומבארים משם הרה"ק מקאז'מיר זי"ע, כי כששתו ממי מרה והרגישו כי מרים המה ואינם ראויים לשתייה, החלו זועקים לשמים, ומבקשים, אבינו שבשמים שלח לנו מים מתוקים להשקות עם רב, והיו מחשבים על ניסים גדולים ועצומים שיחיש להם הקב"ה ויביא להם מים לשותות, אך זאת לא שיערו בנפשם, שיהפוך הקב"ה את המים המרים עצמם למתוקים, ויחיו נפשותם מאותם המים עצמם. כיו"ב בכל עת צרה וצוקה ברגע אחד יהפוך הקב"ה

באה מרים הנביאה ללמדנו ארחות חיים, שנדע כי דייקא ממקום ההכאה - ההסתרה, משם נשמעת שירת האמונה, אם אך יאמין האדם (המוכה) שהכל לטובתו השלימה. ושירה זו חשובה לאין ערוך אצל אבינו שבשמים. וכבר אמר החכם, שכמו בעניין חכמת השיר יראה המתבונן שאי אפשר לזמר ניגון בקול ישר, אלא על ידי שהקול עולה ויורד נבנית לה שירה נפלאה, כך על האדם להאמין שדייקא על ידי עליותיו וירידותיו, נוצרת לו שירת חיו, שירה עריבה ונפלאה, כי אף הירידות והדברים הקשים הבאים על האדם הלא הם לטובתו השלימה.

מתאמרא בשם 'הנצי"ב' זי"ע על דברי חז"ל (מכילתא בשלה ג) בפסוק (טו ב) 'זה א-לי ואנוהו', שהיו מראין באצבע, ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, ולכאורה, מניין שגם השפחות זכו לגילוי שכינה, אולי מדובר מהצדיקים שבאותו הדור, שהם שבחו ורוממו 'זה א-לי ואנוהו'. אלא ביאורו, כי האומר 'זה א-לי ואנוהו' - אשבח ואפאר את הקב"ה רק בעת האורה, כשבידי להראות באצבע 'זה א-לי', אינו אלא בדרגת 'שפחה' גרידא, כי העובד ה' מאמין בה' אף כשאינו נגלה בפניו, וגם כי אשב בחושך ה' אור לי' (מיכה ז ח).

ד. וכך פירש הרה"ק רבי שלמה (הראשון) מבאבוב זי"ע (בספרו עטרת שלמה) את הפסוק (ישעיה נו א) 'שמרו משפט ועשו צדקה', כי 'שמרו' יתפרש מלשון המתנינו, וכמו 'ואביו שמר את הדבר' (בראשית לז יא), ובא הכתוב לומר המתנינו בסבלנות בעת שנראה כ'משפט' ובשעה ששולטת מידת הדין, ואז תראו כי אין זה אלא עשיית צדקה וחסד, כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות'...

ה. מפורשים הדברים במדרש (תנחומא כד) 'רבן שמעון בן גמליאל אומר, בא וראה כמה מופלאין דרכיו של הקב"ה יותר מדרכי בשר ודם, בשר ודם במתוק מרפא את המר אבל הקב"ה במר מרפא את המר', ועל כן ציוה עליו להשליך עץ מר לתוך המים (ונחלקו שם במדרש במין העץ) ודייקא על ידו נמתקו המים. ומעתה האדם המרגיש שנסתמו דרכי הישועה בפניו, ומאין יבוא עזרי, ואינו רואה שום דרך טבעית שעל ידה תבוא הצלתו, אל יאבד עשתונותיו אלא יתחזק באמונה, שהרי אין מעצור לה' להושיע ברב או במעט, והיפלא מה' דבר כיצד להמשיך לו הישועה. ומהאי טעמא הקב"ה ממתיק מר במר, למען נאמין בו שגם אם נראה בעליל בדרך הטבע שננעלו השערים, הנה הקב"ה משדד המערכות וממתיק מר במר, ולהורות כן נקרא המקום בשם 'מרה' לזכרון עולם שממתיק מר במר שלא כדרך הטבע כלל.

בדרך זה יש לבאר האמור בשירת הים 'אמר אויב ארדוף אשיג אחלק שלל תמלאו נפשי אריק חרבי תורישימו ידי, נשפת ברוחך כסמו ים' (טו ט-ז). שכבר עמדו המפרשים (עי' רמב"ן) לאיזה צורך נכתב מחשבת פרעה בתורה, עוד צ"ב, מדוע סייע הקב"ה בידו לרדוף אחרי בני ישראל עד הים, ולא סיכל עצתו כבר בהיותו בארץ מצרים שלא יוכל כלל לצאת ולרדוף אחריהם. אלא רצה הקב"ה להראות כוחו וגבורתו לחזק האמונה בו ית', ועל כן סייע ביד פרעה לרדוף ולהשיג את ישראל חונים על הים, שעל פי דרך הטבע לא היה להם שום עצה ותבונה כיצד ינצלו מידו, אלא שהקב"ה קרע את הים והעבירנו בתוכו למען נדע כי מי כמוהו באלים ה'. ולשם כך נכתב בשירה מחשבתו הרעה ארדוף אשיג וכו', בכדי שנתבונן שהנה כבר היה פסע בינם לבין המות אך הקב"ה יכול להושיע את האדם באופן שלא עלה כלל על דעתו.

באר הפרשה - פרשת בשלה

ה

הנני ממטיר - פרנסה מן השמים, לא ע"י השתדלות אלא בכח האמונה

בפרשתן (טו ד), ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו, וביאר הרה"ק ה'נועם אלימלך' זי"ע (ד"ה ויאמר) שכך אמר הקב"ה למשה, הנני מוכן להיות ממטיר לכם לחם ולהשפיע פרנסה מן השמים, אך מאחר שיצא העם ולקטו, ר"ל שהמה מחוסרים בטחון ויצאו מגדר נכון, על כן ולקטו דבר יום ביומו, לכן נצרך לצאת

ומטעים זה הזכירו בני ישראל בשירתם (שמות טו ט) 'אמר אויב ארדוף אשיג, אחלק שלל תמלאמו נפשי אריק חרבי תורישמו ידי', שלכאורה צ"ב, מדוע הזכירו דבר זה שלא במקומו, מה ענין 'ארדוף אשיג' - עת הצרה שקדמה לנס, להזכירה בעיצומה של שירה וזמרה בהודאה על הנס. וביארו צדיקים, שבאותה שעה נתעלו בני ישראל והשיגו שגם המרור והגלות לטובה היו, וכחלק מה'שבח' שיבחו גאולים על דברי האויב 'ארדוף אשיג', כי מאתנו לא תצא הרעות'.

ולא זו בלבד, אלא שהים' היה נראה מתחילה כ'אבי אבות' המרה, שהרי מחמתו הם אבודים לגמרי באין מוצא, ואין להם דרך להמשיך לברוח מפרעה, והראה להם הקב"ה כי דייקא כאן הוא הפתח להצלה ובאופן שלא עלה על דעתכם, הים יבקע לשניים ואתם תעברו בו, ומצרים ינוסו לקראתו ויצללו תהומות בלב ים. ולגבי ה'רודפים' ייאמר, כי לאחר מעשה הוברר למפרע שכל פעולות שעשה פרעה, שרדף אחר בני ישראל והשיגם חונים על הים, הם אלו שקרבו אותו אל עונשו להיטבע בים ולקיים רצון השי"ת שאמר 'ואכבדה בפרעה', והרי שהקב"ה מסבב את הסיבות להביא לתכליתו, ואף אם נדמה לו לאדם שיש ביכולתו לפעול כנגד רצון ה' האמת היא שדווקא כל מעשיו הם המביאים ומקרבים לקיים עצת ה'.

ו. ובעמדנו ב'שבת שירה' שכל עניינה לשיר ולהודות לה' על כל הטוב והחסד, נציגה נא את דברי הרה"ק רבי שלמה מטשורטקוב זי"ע, שכשערך את שוה"ט בט"ו בשבט תשי"ז בעת מחלתו (כשעדיין נחשב צעיר לימים) נענה ואמר, שכל ימיו היה מתקשה במה שנאמר בפרשתן (טו טו) 'ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלוקיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצוותיו ושמרת כל חוקיו כל המחלה אשר שמתני במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך', שלכאורה צ"ב, וכי זה ה'שכר' והתשלום למי שישמע לקול ה' ויעשה כל המצוות - שלא יבואו עליו העונשים והמחלות שקיבל פרעה הרשע שכפר ואמר מי ה' אשר אשמע בקולו, אבל עתה הוא מבין היטב, כי בעוד האיש בקו הבריאות אינו מעריך ומחשיב נכונה את האושר והזכות בכך שהוא בריא ושלם, ורק לאחר שהאדם נחלה, וכידוע שכל אשר לאיש יתן בעד נפשו, או אז יבין את הטובה הגדולה בעצם היותו בריא. וזהו כל המחלה, שלא יהא שום מחלה, ואכן זהו השכר הגדול ביותר. והוסיף לבאר מה שאמר הכתוב 'לא אשים עליך כי אני ה' רופאך', שיש בעולם הרבה סכנות ומזיקים שהקב"ה מרפא אותם אף בלא ידיעתו.

וביתר שאת, שמלבד שהקב"ה שומר את האדם בכל עת 'בלא ידיעתו' שלא יבואו עליו מחלות, הרי כידוע שבגוף האדם עצמו נמצאים 'מזיקים'... והוא זקוק לשמירה מעולה לבל יזיקוהו (וכפי שרגילים לומר שגילו את 'המחלה' אצל פלוני ל"ע, כי כבר היתה מקננת בקרבו זמן זמנים טובא, אלא שעתה נתגלתה ונמצאה), וכמו שכתב היעב"ץ (בסידורו) הטעם שתקנו אנשי כנסת הגדולה לומר בתפילת שמו"ע 'רפאנו ה' ונרפא', ולכאורה קשה מה שייך לשון 'רפואה' אצל הבריאים, אלא היה צריך לומר 'שלא אחלה' וכדומה, ומבאר היעב"ץ בזה"ל: אין לך אדם בריא שאין בגופו מכות ופצעים פנימיים, אף אם יש חזקי טבע שאינם מרגישים, או בסיוע עליון המנצח ואין בעל הנס מכיר בניסו. עכ"ל (מאמר זה היה שגור בפי הגאון בעל השבט הלוי זצוק"ל).

וכיו"ב שמעתי מכ"ק אדמו"ר מזוועהיל ארה"ב צ"ל בשם הרה"ק רבי פינחס מאוסטילא זי"ע הי"ד לפרש במה שאמרו חז"ל (יומא כב:) 'כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמרא סייעיה' (ופירש"י 'כמה סמוך ומובטח ואין צריך לחלות ולדאוג מכל רעה מי שהקב"ה בעזרו'), שהכוונה היא שכל כמה דלא חלי - כל עוד שלא נחלה, אזי לא מרגיש גברא עד כמה מרא סייעיה, עד כמה הקב"ה בעזרו ומגן עליו בכל עת, ועד כמה צריך להודות לו. כי נדמה לו לאדם כי 'בדרך הטבע' הרי הוא בריא ושלם בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, ואין 'בעל הנס' מכיר בניסו, כמה מוקף הוא בשמירה עליונה מאת הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו שלא יאונה לו כל רע, ולא יפגעו בו מחלות הקיימות בעולם.

מעתה עלינו לשבח לאדון הכלל, ולתת שבח והודאה בכל עת ובכל שעה על חיינו המסורים בידך, וכל הנשמה תהלל י-ה - על כל נשימה ונשימה תהלל י-ה, גם בדברים שהם כביכול ממנהגו של עולם (וכדאמרי אינשי, על 'נס' כזה עדיין לא נותנים 'קידוש' בביהכ"ס...) ולהכיר בטובתו העצומה של מקום עלינו בכל רגע ובכל זמן.

באר הפרשה - פרשת בשלה

הכי... שמע נא דברים נפלאים מדברי ה'משך חכמה' (ד"ה למען) המבאר כי בא הכתוב להוציא ממחשבה זו, ולכך נאמר (טו לב) 'למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציא אתכם מארץ מצרים, וז"ל, בא וראה אימתי האכיל את המן לישראל האם לאחר קבלת התורה וקיומה, הלא תיבך בהוציא אתכם מארץ מצרים האכלתי אתכם את המן. עכ"ל. וכלומר שבאותה שעה עדיין לא קיבלו ישראל את התורה ועדיין לא היו 'צדיקים גמורים', ולהם ניתן המן, וציווה הקב"ה להניח משמרת לדורותיכם - למען נדע שגם אותו הדור זכו להשפעת הפרנסה מכח האמונה, כי עיקר 'ירידת השפע' היא כפי תוקף ושלמות האמונה בא-ל חי וקיים הון ומפרנס אותנו תמיד בכל יום ובכל שעה".

לפרנסתו מדי יום. וז"ל, שהשי"ת אומר מה שאתם אומרים שצריכים לפרנסה אני תמיד בכל עת מוכן ומזומן לפרנס ולתת לכל איש מידי יום ביומו פרנסתו בשמים. ויצא העם ולקטו וכו', פירוש כשאדם הוא מחוסר הבטחון ויוצא מגדר הנכון והראויה לבטוח בה', לכן ולקטו דבר יום ביומו - צריך להתחדש אליו הלקיטה מחדש, כי אם היה בוטח בלב נאמן היתה פרנסתו מזומנת לו שלא בצער ועבדות כלל, כי אם במטר הזה ההולך שלא ביגיעה. עכ"ל.

שמא תאמר, לא נאמרו דברים הללו אלא למי שעובד את ה' בכל לבבו שהוא זכאי ל'ירידת המן' והשפעת הפרנסה, אבל אחר שכמוני ודאי אינו בכלל

מעשה באברך צעיר אשר נולד לו בנו בכורו במזל טוב, וראה שמיד מעלים הרופאים על גבי הכתב את כל מצבו ומעמדו של הרך הנולד - מידות גופו וטיב בריאותו, והנה הוא רואה שהרופא מעביר ידו על כל אצבעות התינוק וכותב דבר מה על גבי הדף, האברך היה בטוח שבוודאי מצא הרופא איזה מום או חולי באצבע, וזהו פשר הכתיבה שלאחר הבדיקה, ונבהל עד עמקי נשמתו, ושאל בחרדה גדולה לשלום התינוק, הרגיעו הרופא וביאר לו כי אחד הדברים שצריך לכתוב הוא מניין האצבעות, ועל כן מנה וספר אותם לראות שאכן יש ב"ה עשר אצבעות. ואין זה אלא משל על כל החיים, שהאדם אינו משים אל ליבו כי ב"ה יש לו עשר אצבעות והכל על הצד היותר טוב, ורק כשמתעורר 'חסרון' או חולי אז הולך ובודק את מצב בריאותו... מעיקרא יש לו לשמוח והודות לה' על עשר האצבעות ושאר אברים וחיות שנתן לו הבורא במתנת חנם.

עוד נלמד מכאן על חובת התפילה בכל עת שנזכה לבריות גופא ונצל מכל מיני חולי, ושומר עמו ישראל יחוס וירחם עלינו וישמור אותנו לעד. וכאותו מאמר נורא שאמר הגה"צ רבי אברהם דוד הורוויץ זצ"ל גאב"ד שטראסבורג וחבר הבד"ץ בעיה"ק ירושת"ו, בעת שנערכה עצרת גדולה לזעוק ולהריע על המחלה הנוראה אשר התפשטה אז, כי הנה ידוע שיש כאלו אשר בתוכם מקננים 'גידולים' שונים רח"ל, והם אינם מרגישים בדבר כלל (עד שמגיעה השעה בה מתפרצת המחלה ה"י), והמליץ על זה במאמר חז"ל (ב"ק צב). 'כל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה', כלומר, שמבקש הוא רחמים על חבירו שיתרפא ואינו יודע שהוא עצמו 'צריך לאותו דבר' - שאף הוא נזקק ל'רחמים' ולישועה, אך מאחר שהתפלל על אחרים הוא נענה תחילה, ובוזה עורר את כל הקהל לקרוע שערי שמים לומר למלאך המשחית הרף, ושלא ישמע עוד שוד ושבר בגבולנו, כי מי יודע אם אף הוא 'צריך לאותו דבר' ל"ע.

ז. וכך דרש הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע את לשון הכתוב (יד יד) 'ה' ילחם לכם ואתם תחרישון', 'ילחם' הוא מלשון 'לחם', ואילו 'תחרישון' הוא מלשון 'חושב מחשבות' [וכמו שנאמר (משלי ו יד) 'חורש רע'], וזה ביאור הכתוב, ה' הוא הנותן לכם לחם וכל צרכיכם, ולבסוף אתם תחרישון - אתם עסוקים כל היום לחשוב מחשבות היאך להשיג את המזונות, ומדוע אינכם בוטחים בו ית'...

באופן אחר ביאר כ"ק אדמו"ר מקאלוב שליט"א לרפ"ש אמר, ה' - בדברים שהם 'צורך גבוה', ענייני עבודת ה' ויראת שמים, שם ילחם לכם - אתם צריכים ללחום ולעבוד ולהתייגע ולא 'לסמוך' על הקב"ה... כי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, אכן ואתם - בדברים הנוגעים לכם, שם תחרישון, תשתקו ותשקטו בתוקף האמונה והבטחון בהשי"ת...

ח. וכמו שפירשו את הפסוק 'עומר לגולגולת' (שמות טז טז) עומר - הפרנסה תבוא לאדם לגולגולת - כמידת האמונה שיש בראשו של האדם, כי כגודל אמונתו כך שפע פרנסתו.

כתב הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (בשלה ד"ה בטח), שהנה זה כלל גדול, האמונה בהשי"ת שהוא זן ומפרנס לכל היא מביאה את השפעת הפרנסה, ואילו המאמין בעצמו ובכחו ועוצם ידו דוחה מעליו את הברכה והטובה, וזהו שאמר

באר הפרשה - פרשת בשלה

היום אין לו לחם לאכול, אלא כל מזונו בא לו מידי שמים, וא"כ מה לי היום ומה לי למחר^ט.

והגם שמחוייב האדם לעסוק בפרנסתו, אך עליו להאמין כי הפרנסה היא אך ורק כפי הנקצב עליו מלעילא, ואותה השתדלות שעושה אין בכוחה להביא לו אפילו פרוטה שחוקה יותר מכפי שנגזר עליו^י.

והנה במדרש אמרו (תנחומא, בשלה) 'כל מי שיש לו מאכל היום ואומר מה אוכל למחר, הרי זה מקמני אמנה' ובפשטות הכוונה שחסרון אמונתו ניכר בעצם דאגתו 'מה יאכל למחר'. אך בעלי אמונה דקדקו לומר, שחסרון אמונתו אינו דייקא בדאגת המחר, אלא בכך שהוא מרגיש שיש לו היום, כי אם הייתה אמונתו שלימה, היה מבין שאין לו משלו ולא כלום, ואף בזה

הכתוב (ירמיה ז כח) 'אבדה האמונה ונכרתה מפיהם', כלומר, מפני שאבדה האמונה על כן נכרתה הפרנסה והמזון מפיהם, לעומת זאת כתיב (משלי לא יא) 'בטח בה לב בעלה ושלל לא יחסר', שעל ידי הבטחון בה' הזן ומפרנס לכל יזכה ששלל לא יחסר... ובוזה מבאר הטעם שלא ירד מן בשבת ומאיך 'כל ברכאן דלעילא ולתתא ביומא שביעאה תליין', שרצה הקב"ה להראות שהפרנסה אין לה שום שייכות לפועל ידיו ומלאכתו, על כן דייקא היום שאסור בו בעשיית מלאכה הוא הוא מקור הברכה.

ועפ"ז כתב, שכן הוא גם בימות החול, 'אותה שעה שהוא גוזל מזמנו - וואס ער רייסט אפ, ומקדש אותה לה' ממנה תוצאות הברכה', וכלומר, שלא די שלא יפסיד מקביעת עיתים לתורה ולעבודת השי"ת אלא אדרבה ישתכר הרבה על ידה, וכל ברכאן דלעילא ולתתא באותה שעה תליא...

ט. הנה אמרו חז"ל 'קשין מזונותיו של אדם וקשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף' (פסחים קיח), וידועה הקושיא וכי יש דבר קשה לפניו יתברך, ומבאר הרה"ק הגנזי ישראל' (טשורטקוב) זי"ע (על הפסוק 'או ישר', תרע"ד) כי רצון הבוא יתב"ש שנשים בטחוננו בו, ונאמין שהוא הזן והמפרנס וחלילה לנו מלחשוב או לומר 'כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה', והנה בקריעת ים סוף היה ים מלפניהם ומצרים מלאחריהם ולא ידעו לשית עצה בנפשם אנה יפנו לעזרה אלא שמו עיניהם לשמים והאמינו בה', ואם כי קשה היה מפני הקטרוג בזכות האמונה נושעו, כן גם בפרנסה - יבין שאי לו לסדר פרנסתו בעצמו, ורק בזכות האמונה יתפרנס בכבוד וברוח, ואז אף אם כביכול קשה לפרנסו מחמת קטרוג וכיו"ב יעשה הקב"ה עמו נס כמו שעשה בקריעת ים סוף. וזה נראה כוונתם במה שאמרו (שבת לא.) 'אמונת זה סדר זרעים' כי טבע שקבע ה' בזריעת השדות שלא יצמחו ויעשו פרי תבואה טרם נרקב הגרעין, כן הוא באמונה - כל עוד שיש בקרב לבו איזה 'גרעין' של תקווה במעשי ידיו בעצמו, כל זמן שאדם ישית עצות בנפשו אז לא יושע בה' תשועת עולמים, וזהו הקשר שבין אמונה לסדר זרעים - כי בשניהם תבוא הצמיחה רק לאחר שיכיר כי בעצמו איננו שווה מאומה, רק בכח הקב"ה אז יצליח.

מעשה נפלא הביא הרה"ק ה'שפע חיים' זי"ע (שפע חיים תשמ"ג בפרשתן), וז"ל, פעם דרש הגה"ק ר"ח וויטאל זי"ע שכל אדם אשר ישם ה' מבטחו יזמין לו השי"ת כל צרכיו, אפי' שלא יעשה כל פעולה והשתדלות, בין שומעי לקחו היה יהודי פשוט ותמים שהדברים נכנסו ללבו עד שקבל ע"ע מתוך אמונה תמימה שלא לעסוק יותר במסחר אלא לעסוק בתורה"ק, הגויים שבאו לחנותו כהרגלם לעגו עליו לראותו לומד והשתוממו לשמוע שהפסיק לסחור אלא בוטח בה', אחרי כמה ימים נכנס לחנותו גוי שהחזיק בידו פרווה (fur) כבדה שקנאה בסכום מועט ורצה למוכרו ליהודי, והלה השיבו שהפסיק לסחור, גער בו הגוי, הניח הפרווה, ואמר הנני משאיר פרווה זאת בידך ולכשיזדמן לך תשלם לי תמורתו, כי קשה עלי המשא של הפרווה הכבידה. משיצא הגוי מהחנות והיהודי רצה להניח הפרווה, נקרעה הפרווה ונפלו מבין הקרעים דינרי זהב רבים ויהי לפלא... לאותו יהודי היה שכן שראה שאכן נתקיים בשכנו מה שהבטיח ר' חיים וויטאל בדרשתו, אמר בלבבו שגם הוא יחדל מלהתעסק לפרנסתו, וכך יזכה גם הוא לפרווה עם זהובים, ולא זכה... כעבור כמה שבועות הלך האיש לשאול את ר"ח וויטאל לפשר הדבר במה נשתנה הוא מחברו, השיבו מהר"ח, חברך בטח בה' מבלי שיעלה על דעתו איך ישפיעו לו וסמך על הקב"ה, משא"כ אתה הרי ציפית לפרווה וכאשר האדם יש לו עצות בנפשו אינו זוכה לישועת ה'.

י. מנהג ישראל תורה לתת מזון לעופות בשבת שירה, יש שרמזו במנהג זה, כי מדרך אכילת הציפור שבגשתו אל המאכל הריהו מכופף את ראשו, מכניס המאכל ומיד מרים את ראשו כלפי מעלה, שוב מרכין ראשו וחוזר ומעלהו וחוזר חלילה. ללמדנו, שבענייני פרנסה אף שעלינו 'להשתדל', מכל מקום נזכור תמיד להרים תיכף ראשינו ועינינו למרום, לדעת שסוף דבר הקב"ה הוא הממציא לנו הפרנסה.

באר הפרשה - פרשת בשלה

היה במן 'המרבה לא העדיף והממעיט לא החסיר', וסוף דבר העלה כל אחד בידו 'עומר לנוגולת' כמו שנקצב לו מן השמים. ומוזה ילמד האדם שריבוי ההשתדלות לא יתן לו ולא יוסיף לו מאומה, ולא יתרבו מזונותיו עבור זה², ולא ידך אף אם לא ירבה בהשתדלות ישלים לו הבורא מזונותיו כפי הנקצב לו³.

וה' הולך לפניהם - ליזכר ולהיות תמיד את תכלית החיים ועיקרם

בפרשתן (יג יט), 'ויקח משה את עצמות יוסף עמו ונו', ואיתא במדרש (שמו"ר כ יט) בהאי לישנא, עליו הכתוב אומר (משלי י ז) 'חכם לב יקח מצוות', שכל ישראל היו עסוקים בכסף וזהב ומושה היה עסוק

נפסק ב'שולחן ערוך' (א ה) 'טוב לומר (בכל יום) פרשת העקידה ופרשת המן', וכתב הרבינו בחיי⁴ (טו ב) וקבלה ביד חכמים, כי כל האומר פרשת המן בכל יום מובטח לו שלא יבוא לעולם לידי חסרון מזונות. אף ב'תשב"ץ' (רנ"ו) כתב בשם הירושלמי כל האומר פרשת המן בכל יום מובטח לו שלא יתמעטו מזונותיו, והוסיף ה'תשב"ץ' - ואני ערב⁵, והיינו שיזכור תמיד לאן עליו לפנות בבוא עליו מחסור בפרנסה וכדו'⁶.

והטעם, כדכתב הט"ז (סק"ד) שהוא כדי שיאמין האדם שכל מזונותיו באים בהשגחה מלעילא. הוסיף ה'משנה ברורה' (סק"ג) להורות שריבוי ההשתדלות לא יועיל מאומה (ורק על ידי התפילה בכוחו לשנות הנגור). וכך

באופן אחר פירש הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע (סוף פרשתן), כי השור והחמור במיעוט דעתם חושבים כי מזונם בא אליהם בדין, שהרי הם עמלים עבור בעליהם בעבודת שדה וחרם, משא"כ העופות אינן מועילות כלום לבעליהם, ויודעים שאין מקבלים מזונם אלא בטוב לב בעליהם. להורות לן, שנאמין שאין הפרנסה באה לנו כי אם בחסדי הבורא עלינו, כאותם העופות המקבלים מזונם בחסד מטוב הבעלים.

יא. כי מילתא דפשיטא היא שאין די באמירה בפיו 'פרשת המן', אלא יתבונן בפנימיות הדברים, שכל פרנסתו והצטרכויותיו יגיעו אליו מן השמים בהשגחה פרטית.

פעם שאל הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע, אמרו חז"ל (יומא עה.) שכל אחד ואחד טעם באכילת המן את הטעם שעלה ברצונו, הגידו נא לי איזה טעם הרגיש מי שלא חשב מאומה בעת אכילתו, הוא מותיב לה והוא מפרק לה - מי שאינו מתבונן אין לו כל טעם כלל... (עיי' בית השואבה לר"ש שוואב, עמו' 151).

יב. חידוש נפלא מצינו בדברי המלבי"ם, שהנה נאמר (טז יח-כא) 'וימודו בעומר ולא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר איש לפי אכלו לקטו, ויאמר משה אליהם איש אל יותר ממנו עד בקר, ולא שמעו אל משה ויותרו אנשים ממנו עד בוקר וירם תולעים ויבאש ויקצוף עליהם משה, וילקטו אותו בבוקר בבוקר איש כפי אכלו וחם השמש ונמס', וצ"ב, מדוע כפל הכתוב לומר 'איש לפי אכלו', וביותר צ"ב, מדוע שינה בלשונו, בתחילה נאמר 'איש לפי אכלו', ואח"כ כתיב 'איש כפי אכלו'.

ומבאר המלבי"ם, שבתחילה לקטו איש לפי אכלו - הראוי לו, כלומר שכל אחד מצא בביתו שקבל 'עומר' למאכלו, שזהו שיעור הראוי לכל 'גולגולת', והנה היו אנשים שחששו שמא מחר לא ירד מן ולא שמעו למשה שהזהירם 'איש אל יותר ממנו עד בוקר', על כן צמצמו מאכילתם ואכלו פחות מהראוי, ואת המותר הניחו ליום המחרת, מה עלה בגורלם, מאותו היום ואילך לקטו ולא מצאו אלא כפי אכלם ביום הראשון, כלומר, נעשה כמי שאומרים לו מן השמים, רבי יהודי, הראת שיש בידך 'לסדר' לעצמך מזון ופרנסה, נו, הבה נראה מה יש בכוחך עשות, והיינו שאותה השתדלות אסורה הזיקה להם הרבה שיחסר להם ממזונותיהם... (ועיי"ש במלבי"ם המוכיח יסוד החילוק בין לשון 'לפי לבין 'כפי').

ולמדנו נוראות, כי המרבה בהשתדלות יתירה (ואסורה) לא די שאינו מרוויח כרצונו, אלא הוא מסוכן להפסיד את המוכן לו (ובודאי שאין דבר העומד בפני התשובה, אבל כל עוד שמונה בשגיונותיו וחושב שבכוחו ויכולתו 'לסדר' לעצמו עוד ממון ופרנסה ימשיך בהפסד זה).

יג. ברם, בד בבד עם אמונתו - ואולי דייקא משום כן, יתפלל תמיד על מזונו, כי לגדולתה של התפילה על המזון אין חקר, ובפרט ידועה 'תפילה בציבור' כסגולה לפרנסה, וכן כתב הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע (מאורן של ישראל, אות שני"ה) באגרת הקודש משנת תרס"ז, וז"ל. ולמען לחזק את עמוד העבודה זו תפילה, אזהרתי גם על הסוחרים בפרנסתם, שיעשו חק קבוע לבל לשנות, שיבואו לביית החסידים' (לביהמ"ד) בוקר וערב להתפלל בציבור, ואף אם יצטרך להמתין זמן מה עד שיאספו המנין, ימתין וילמד דבר מה, והנני מבטיחם כי לא יפסידו עי"ז חלילה, אדרבה

ומבאר בהקדם מה שיש לדקדק בלשון הכתוב 'דבר נא באזני העם וישאלו', שלכאורה היה צריך לומר 'ויקחו', שהרי נטלו את הכסף והזהב לצמיתות, ולא היתה זאת 'שאלה' שחוזרת לאחר זמן. אלא כי באמת כל הכסף והזהב שיש לו לאדם אינם אלא רק בדבר המושאל לו לזמן - למשך ימי חייו, ואינם 'שלו' לעולם ועד, שהרי לאחר פטירתו של אדם אין מלווין אותו לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות אלא תורה ומעשים טובים בלבד" (אבות ו ט), וכאשר רצה הקב"ה לקיים הבטחתו 'ואחר כך יצאו ברכוש גדול' ולצוות עליהם ליקח מאת המצריים כלי כסף

בעצמות יוסף וכו', אמר הקב"ה למשה עליך נתקיים חכם לב יקח מצוות, עכ"ל. הקשה הרה"ק הדברי ישראל' זי"ע, שהרי אותם כסף וזהב שלקחו ישראל היה בהם מצוה גדולה אשר צוה אותם ה', והזהיר על כך יותר מבשאר מצוות, וכמו שנאמר (לעיל י"ב) 'דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב', ופירש רש"י בבקשה ממך הזהירם על כך, ואם כן מה 'חכמה' יש בדבר ליטול עצמות יוסף ולהניח מצוות נטילת הממון, זאת ועוד, היאך ביטל משה רבינו ע"ה מצוה זו והפריש עצמו מן הציבור שלא לעשות אותה מצוה בתוך כלל ישראל.

עוד יתברכו בשפע ברכה, ובזה ירגילו גם בניהם בחוב קדוש הזה לילך ב' פעמים ביום לבית החסידים, והנכנס לחנותו של בושם ריח טוב קולט עמו (עי' מדרש משלי פרשה יג).

אומר היה הרה"ק רבי דוד בידערמאן זי"ע שיש בזה סגולה לפרנסה בהרחבה שלא לחלוץ את התפילין דרש"י עד לאחר 'עלינו לשבח' שבשחרית.

יד. בספר 'מנורת המאור' (נר ה כלל א ח"א פ"ג) מביא משל למשנה זו, למה הדבר דומה, לאדם שהיו לו שלשה חברים, אחד היה ידידו הקרוב מאד אל לבו עד שלא זזה ידו מתוך ידו, בכל עת היו כל מעייניו ומחשבתו נתונים עליו כל היום, השני לא היה קרוב כמו הראשון אך עדיין היו מתראים זה עם זה בכל יום ודנים יחדיו בענייני השעה, ואילו את השלישי פגש רק פעם אחת ביום לזמן קצר, ואף לא האריך עמו הדיבור יותר מדי. פ"א קיבל האיש מכתב מ'בית המשפט', ואחזו פחד ורעדה, כי היה המכתב 'הזמנה' להתייצב לפני שופט העיר כי נחשד בעבירה חמורה מאד, כששיניו דא לדא נקשן ניגש אל ידידו הקרוב אליו וביקש מאתו שיעמוד לימינו בעת עמדו למשפט, אך הלה הפנה לו עורף ותירץ את עצמו שאינו יכול לסייעו, כי חושש שמא יחשבו השופטים שהוא מצדיק את מעשיו, ויענישו גם אותו, בלית ברירה פנה אל ידידו השני וגם הוא דחהו כשאינו מסכים ללוותו אלא עד מקום המשפט, או אז נזכר בידידו השלישי וביקש ממנו שיסייע בעדו, ואכן זה קבלו בסבר פנים יפות והבטיח לו לעמוד לימינו בכל עת ובכל מצב עד אשר יוצאו כצדק דינו.

והנמשל, לאחר מאה ועשרים נקרא האדם להשיב נשמתו ליוצרו ולעמוד בדין לפניו, הכסף וזהב אשר הוא קשור אחריהם כל ימיו ולילותיו לא יצאו אחריו מפתח הבית, אחריהם יבואו בני משפחתו וקרוביו שעמהם משוחח כמה פעמים ביום הללו ילווהו עד סתימת הגולל ולא יותר, רק התורה והמצוות שבקושי פגש בהם בחייו הם מבטיחים לעמוד לימינו בעמדו לפני בית דין של מעלה, ככתוב (ישעיה נח ח) 'והלך לפניך צדקך', והחכם ישתדל בכל ימי חייו להוסיף ולחזק 'קשריו' עם התורה והמצווה, והם יעמדו לימינו ביום הדין.

מעשה היה לפני כמה שנים, באיש יהודי מדרי העיר ניו יארק ושמו ר' אייזיק פערי ז"ל, הלה עשיר גדול היה עד מאד וזכה להאדיר מחדש את ספרי הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע ספר אבנ"ז המפוארים (מהדורת ארה"ב) ועוד כמה ספרים... ביום מן הימים נתבשר ר"א שהוא חולה ל"ע במחלה הנוראה מכיוון שכן פנה אל אחד הרבנים ממרביצי התורה והיראה בארה"ק, סיפר לו דברים כהוויתן, ובזאת ביקש ממנו לקבוע ביניהם 'חברותא' מידי שבוע (פ"א בשבוע) בספר הקדוש 'שם משמואל' - ע"י הטלפון (שהרי מקום מושבו בני"ו והרב בארה"ק). כה נמשך לימודם כמה וכמה חדשים ארוכים, עד שגברה ל"ע מחלתו של ר' אייזיק ושבק חיים לכל חי, ונתבשרו בני ארה"ק בהודעת 'ארונו בא'... גם הרב ה'חברותא' הנ"ל בין המלווים היה... בגמר כל סדר ההלוויה וכבר יצא רוב הציבור מ'בית החיים'... כשעדיין עמדו כמה מאחרוני המלווים סמוך לקבר החדש אשר נכרה זה עתה, והנה הם שומעים 'קול פלאפון' (סעלפאון) בוקע ועולה מתוך הקבר, ויחרדו האנשים מאד... כי מעולם לא נשמע קול שופר מתוך קברו של אדם...

ונתברר הדבר, כי באותה שעה ראה הרב שכבר עמד מחוץ לביה"ח שאבד לו ה'פלאפון' אשר הוא נושא עמו בדרך קבע... ויחפש הנה והנה ולא מצא, מכיוון שכן ביקש מאחד הנמצאים שילונו את הפל' שלו והחל מתקשר משם לפל' שלו בכדי לשמוע את קולו מנגן בקול (או שיענהו המוצאו) וכך יעלה בידו למצוא אבידתו, אלא שלא שמע

וכלי זהב - חשש שמא ישקעו בתאוות הממון ובחמדת הזהב והכסף, ויבלו כל ימיהם ברדיפת הממון, על כן אמר למשה רבינו דבר נא באזני העם וישאלו - להזכיר להם שהכסף והזהב שתחת ידי אדם אינם אלא כדבר המושאל אצלו, 'כי לא במותו יקה הכל ולא ירד אחריו כבודו', ועל כך אמר לו למשה בבקשה ממך הזהירם על כך, להכניס בלבבם היטב היטב שלא 'יטבעו' באותם הכלים שיקחו מהמצריים, אלא יזכרו תמיד מהו תכלית החיים^{טו}, ולשם מה נשלחו לעולם, ועם מה חוזרים למקום מחצבתם לאחר אריכות ימים ושנים.

ומשום כך לקח משה את עצמות יוסף עמו להראות להם, הנה יוסף הצדיק שהיה העשיר הגדול מכל העולם כולו, וכמו שנאמר (בראשית מו יד) 'וילקט יוסף את כל הכסף הנמצא בארץ מצרים ובארץ כנען',

ועתה מה מלווה אותנו, לא כסף ולא זהב רק תורה ומעשים טובים, וכדאיתא במדרש (ילקוט שמעוני) 'שהיה ארונו של יוסף מהלך עם ארון חי העולם (- ארון הברית), והיו אומות העולם אומרים להם מה טיבן של שני ארונות הללו, והן אומרים זה ארונו של מת וזה ארונו של חי העולמים, והיו אומרים להן אומות העולם, מה טיבו של מת מהלך עם ארון חי העולמים, והן אומרים המונח בארון זה קיים מה שכתוב בזה' - וראו בחוש כיצד התורה והמצוות המונחים בארון חי העולמים הם שהולכים ומלווים אותנו. ועל כך אמר הקב"ה למשה 'חכם לב יקה מצוות', כי נתחכם משה להבין עומק הכוונה בדבר השי"ת וישאלו - ומשום כך נטל עמו עצמות יוסף להראות להם בחוש מה עומד לאדם ומה מלווה אותו ומה נשאר ממנו... וכל זאת 'שלא יפלו בחמדת זהב וכסף בשעת עסקם בהם'^{טז}.

את הקול בכל ד' האמות אשר סביבו... עתה מששמעו את הקול נודע שבשעה שהרב כופף עצמו לקיים מצוות קבורה ולכסות בעפר נשמת ונפל הפל' מכיס בגדו לתוככי הר העפר אשר נערם בתוך הקבר... והיו אומרים במליצה כי מכל רכושו הרב של ר"א לא נטל עמו מאומה משנכנס לקברו, זולתי אותו פלא' שזרנו למד בכל שבוע עם הרב החברותא את דברי התורה בספר 'שם משמואל'...

טו. בפרשתן (טו ב) 'זה א-לי ואנוהו', ומצינו בזה ג' פירושים. א. אונקלוס תרגם 'וְאָבְנֵי לֵה מְקַדְשָׁא', ופירש רש"י כי 'ואנוהו' הוא מלשון 'נְוָה' - בית ומעון, והיינו שאבנה לו בית המקדש. ב. עוד פירש רש"י שהוא מלשון 'נוי', והכוונה ש'אספר נוי ושבחו לבאי עולם'. ג. בגמ' (שבת קלא: נזיר ב:) דרשו 'התנאה לפניו במצוות, עשה לפניו סוכה נאה ולולב נאה' וכו'. ומבאר הגאון הגדול רבי משה פיינשטיין זצ"ל (דרש משה) שג' הפירושים שייכים ותלויים זה בזה, כי הנה מדרך העולם אשר האדם 'משקיע' בדבר שהוא עיקר בעיניו, מייפה אותו ומשכלל אותו, ואף מרבה לשוחח עליו, כגון יש לך אדם שהדבר החשוב והעיקר אצלו הוא ביתו שם דירתו, ואכן משקיע בה הרבה לתקן אותה ברוב פאר והדר בקישוטים שונים ומשונים, ומתפאר בה לעיני כל חבריו וידידיו ושמח להזמין אותם לראות את הבית אשר מי ידמה לו... ועל כך נאמר זה א-לי ואנוהו, וכמו שתרגם אונקלוס מלשון 'נוה' - ואבני לה מקדשא, להבין ולהשכיל כי 'דירתו' של אדם אינה הדירה הגשמית וכל כיו"ב אלא עיקר החיים הם רק לעשות רצון ה' ית', 'בית המקדש' - תורה ומעשים טובים, כי היא בית חיינו... ואם יזכה האדם להעמיד את נקודת חייו על יסוד זה, כבר ממילא ירצה 'להשקיע' ולהתנאות לפניו במצווה נאה ולהדר במצוות, וממילא יספר נוי ושבחו לבאי עולם...

טז. ובהאי עניינא מסופר, כי לאחר נישואי גאון ישראל רבינו הש"ך זי"ע ישב על התורה ועל העבודה כשהוא סמוך על שולחן חותנו כמנהג הימים ההם, ובתום תקופת ה'קעסט', כשהתקרב מועד יום השוק, פנה אליו חותנו ואמר לו שהגיע הזמן שיביא טרף לביתו ויעסוק לפרנסתו, ונתן בידו סכום מעות שיוכל לסחור בהם ביום השוק, ואכן הלך אל השוק ונשא ונתן במעותיו וראה בהם סימן ברכה והצליח מאוד בעסקיו, ותיכף ככלות ימי השוק שב לתלמודו כמימים ימימה. לשנה הבאה ניגש אליו חותנו ודיבר אליו שיצא לשוק, וטענתו בפיו הנה כל אשר אתה עושה ה' מצליח בידך, אשתקד הצלחת מאוד ו'מצאת מאה שערים', ובוודאי גם עכשיו תשיג כהנה וכהנה, השיב לו הש"ך, דע לך, כי אותה הצלחה בשנה שעברה היתה 'מעשה שטן', שרצה להכניסני לעולם המסחר בכדי לבטל אותי מלימודי, על כן סייע בידי להשתכר הרבה בכדי שעי"ז אגרר לעסקים, ולאחר שזממו יעלה בידו ואפסיק ללמוד או אז ייטול את הרכוש שנתן לי...

וביאר בזה לשון הכתוב ב'שירת היים' (טו ט) 'אמר אויב ארדוף אשיג אחלק שלל תמלאו נפשי אריק חרבי תורישמו ידי', אמר אויב - הוא היצר הוא השטן, ארדוף אחר האדם עד אשר אשיג, וכיצד אשיגו על ידי שאחלק שלל,

שמא תאמר לא אלי נאמרו הדברים שכן הרחקתי רבות... אך שמע נא לדברי הרה"ק ה'באר מים חיים' זי"ע על הפסוק (יד טו) 'ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו', שלכאורה צריך ביאור מדוע צעק משה והתפלל אל ה' שיושיעם, שהרי בוודאי ידע שבדבר ה' עשה את כל המעשים האלה, והיה לו לבטוח שיושיעם ה' למען שמו, כי 'הוא אמר ויהי' - הוא הביא את בני ישראל לפני הים ומצרים

דבר אל בני ישראל וישבו - כוחה של תשובה נפלאות מצינו בכוחה של תשובה", הבט נא וראה מה דאיתא ב'פרקי דרבי אליעזר' (פמ"ג) 'רבי נחוניא בן הקנה אומר, תדע לך כח התשובה, בא וראה מפרעה מלך מצרים שמרד בצור עליון הרבה מאד, שנאמר (ה ב) מי ה' אשר אשמע בקולו, ובאותו לשון שחטא בו בלשון עשה תשובה, שנאמר (טו יא) מי כמוכה באלים ה', והצילו הקב"ה מבין המתים'".

אתן לו להצליח מאוד בתחילה כשיוצא למסחר עד שמעצמו יכנס ראשו ורובו בתאוות הממון ויעזוב תלמודו ואז יהא ברשות היצר ותמלאו נפשי, ולבסוף אריק חרבי תורישמו ידי, שייקח ממנו את כל כספו עד שיתרושש לגמרי ויצא קרח מכאן ומכאן, ללא תורה וללא ממון. וסיים הש"ך באמרו, אני אתחכם לעומתו... אפסיק לרדוף אחר הממון אחר הצלחתי הראשונה, וממילא יהא לי תורה וגדולה במקום אחד...

יז. בפרשתו (יד טו), 'ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו', וכבר עמדו כל המפרשים לבאר אומרו 'מה תצעק אלי', והרי כך הוא דרכה של תורה לצעוק ולזעוק לישועת ה' כי תבוא, אכן מצינו במדרש (שמו"ר כא א) שנתבאר בזה"ל, הדא הוא דכתיב (תהילים לד יח) 'צעקו וה' שמע' וכו', לפי שצעקו בני ישראל על הים שנאמר (פסוק י) 'ויצעקו בני ישראל אל ה' - שמע הקב"ה תפילתם, ואמר למשה מה תצעק אלי, כבר שמעתי צעקתם, דבר אל בני ישראל ויסעו. עכ"ד המדרש.

ומבאר הגה"ק רבי שלמה קלוגער זי"ע (חכמת התורה שנת תר"ג) באופן נורא, וזה תוכן דבריו (בקצרה, וכדאי לעיין בכל הרחבת דבריו) שבאו חז"ל להשמיענו הוא שתפילת בעלי תשובה מתקבלת ונענית יותר מתפילתו של צדיק גמור, ועל כן אמר הקב"ה למשה 'מה תצעק אלי כבר שמעתי צעקתם', והיינו משום שמשה רבינו ע"ה היה צדיק גמור, ואילו בני ישראל היו בעלי תשובה [שהרי אמרו 'המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר' וגו' ואח"כ שבו בתשובה], ומשום כך שמעתי צעקתם וקבלתי אותה באהבה ובחיבה יותר מאשר אקבל את צעקתך.

והוכיחו חז"ל יסוד גדול זה, ואמרו הדא הוא דכתיב 'צעקו וה' שמע', שהרי נאמר שם מקודם (תהילים לד טז-יח) 'עיני ה' אל צדיקים ואזניו אל שועתם, פני ה' בעושי רע וגו', צעקו וה' שמע, ו'צעקו' מוסב על הפסוק שלפניו, כלומר, אותם שהיו עושי רע וחזרו בתשובה שעליהם נאמר צעקו וה' שמע, ומדקדוק לשון הכתוב נראה שלגבי צדיקים (פסוק טז) לא כתיב שה' שומע שועתם אלא ואזניו אל שועתם, דהיינו שהוא מטה אזניו לבחון האם ראויים הם שיתקבלו תפילתם אם לאו, אכן בבעלי תשובה כתיב (פסוק יח) 'וה' שמע, כי הם עדיפי ונענים תחילה. והיינו טעמא משום שיצחק אבינו נתן 'ירושה' את כח התפילה ליעקב, ואמר (בראשית כז כז) 'הקול קול יעקב והידיים ידי עשו', ועיקר ברכתו היתה למי שהיו ידיו כידי עשו רח"ל ונתהפך להיות קולו כקול יעקב, על כן בעלי תשובה עדיפי שהם באים מכוחו של יצחק אבינו ומברכתו.

כדברים הללו ממש כתב גם הרה"ק ה'אור לשמים' זי"ע לבאר מה שנאמר בפר' בא (י יח) 'ויצא מעם פרעה ויעתר אל ה', וז"ל, כי איתא מקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד, כי הצדיק שלא טעם טעם מר לעולם אין כוחו גדול כ"כ, כזה שהיה משוקע בחטא והעלה עצמו מעומק שהיה בו. וזהו פירוש הפסוק 'ויצא מעם פרעה' רומז לבעל תשובה שיוצא מעומק הקליפות, ויעתר אל ה' - זה יוכל לעתור אל ה', ועוד כוחו גדול שיוכל להפוך מדת הדין למדת הרחמים כעֶתָר (- קלשון) זה שמהפכת את התבואה (סוכה יד.), ונוכל לומר שלזה כיוונו חז"ל בלשונם הזהב מקום שבעלי תשובה עומדין כי עמידה היא תפילה (ברכות כו:), עכ"ל.

יח. דבר חידוש מצינו בש"ך עה"ת (מגורי האר"י) המפרש מה שנאמר (דברים כג ח) 'לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו', וז"ל, מצאתי כתוב לא תתעב מצרי בלשון יחיד, רמז על פרעה שהרהר תשובה ונצול ומלך על נינוה, וחרה ליונה על שלא נהפכה ואמר טוב מותי מחיי, על זה רמז כאן לא תתעב מצרי, שלא יהא מתועב בעיניך, כי גר - כבר נתגייר ועשה תשובה, עכ"ל. והדברים נפלאים, פרעה הרשע, הוא הגבר שהרבה להרשיע במצרים, ואף בהיותו בנינוה הרבה לחטוא וכדכתיב (וינה א ב) 'כי עלתה רעתם לפני', עד שחרה ליונה על שקיבל ה' תשובת נינוה, ומכל מקום מקרא מלא דיבר הכתוב לא תתעב מצרי - שלא יהא מתועב בעיניך...

באר הפרשה - פרשת בשלח

וישיב לעצמו, וכי גרוע הנני מאותם שעמדו על הים וכפרו בקוב"ה ובטובתו, בתלונתם 'המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר' (יד יא), ואעפ"כ זכו מיד בלילה שלאחריו ל'קריעת הים' ולהתגלות אלוקית שהיו מראים באצבע ואומרים 'זה קלי ואנוהו' ו'ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בנבואתו', והיאך היה כדבר הזה. אלא מכאן הוכיח הרה"ק ה'שפת אמת' ז"ע (פסח תרל"ב בד"ה והנה) שבכוח כל יהודי באשר הוא ליהפך 'בשעתא חדא ברגעא חדא' מרשע לצדיק, מאפילה לאורה להיות אהוב וחיבב וקרוב לאביו שבשמים^{יט}.

וזכר נאמר בפרשתן (טו כו), 'כל המחלה אשר שמתו במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך', ולכאורה צ"ב, ד'מכות' מצינו במצרים ולא מחלה וחולי, והיה לו לומר 'כל המכה אשר שמתו במצרים' ולא

אחריהם ובוודאי הוא יושיעם, ולמה האריך בתפילה, ועוד יש לתמוה שהלא כבר כתיב מקודם לכן (פסוק יג) 'התיצבו וראו את ישועת ה' וגו', ונמצא שהיה משה בטוח בבירור בישועה ואם כן על מה התפלל.

ומבאר ה'באר מים חיים' וז"ל, והנראה כי תפילת משה לא הייתה על ישראל, כי עליהם אכן סמך והאמין בה' שיושיעם, ואף הוא בעצמו אמר להם מפורש ה' ילחם לכם, אמנם, עיקר תפילתו לא הייתה כי אם על ה'ערב רב' שקיבלם מדעתו, ועליהם האריך בתפילה שגם אותם יושיעם ה', אחרי שבאים להסתופף תחת צל כנפי השכינה, ואף על זה אמר לו ה' מה תצעק אלי, פירושו, למה אתה מאריך בתפילה בין שאומרים שבאים להתקרב אלי ודאי אשר אושיעם בשביל קידוש שמי. עכ"ל. ללמדנו, שכל הרוצה להתקרב אל ה' ודאי שהקב"ה יושיעו...

יט. שמעתי מחכם אחד לבאר בפסוק בפרשת בא (י כד), 'וגם מקננו ילך עמנו לא תשאר פרסה כי ממנו נקח לעבוד את ה' אלוקינו ואנחנו לא נדע מה נעבוד את ה' עד בואנו שמה', ולכאורה צ"ב, מדוע הוצרך לאמר זאת לפרעה, וכי צריך לתת לו דין וחשבון מדוע הוא צריך את המקנה, היה לו לומר לו - אני צריך לצאת עם המקנה ותו לא מידי, אלא יבואר בהקדם הקרא בריש פרשת שמות 'ויקם מלך חדש אשר לא ידע את יוסף', וברש"י פירש שמדובר במלך חדש ממש או שנתחדשו גזירותיו, בין כך ובין כך צריך ביאור כיצד יתכן לומר 'אשר לא ידע את יוסף', וכי יתכן כזאת, איש אשר העשיר את כל מצרים והצילם ממות לחיים והוא לא ידעו, מנין לו עוז ותעצומות כגון דא לבוא ולשעבד שישים רבוא מבני ישראל, אלא שאכן, פרעה זה כל כך חוזק יש בו, היה בו כח ההתחדשות באופן נורא ונשגב, וכדי לחדש גזירות היה מסוגל לשכוח בפועל ממש את יוסף ואת כל אשר עשה לטובת מצריים, ובאמת היה לא ידע את יוסף, ועתה, כאשר בני ירדו להוציא בלעו מפיו כמבואר בזוה"ק ובספרים קדושים, היינו, להוציא כח הקדושה אשר בקרבו, והוא שהם למדו ממנו את כח ההתחדשות, ואמר משה לפרעה, כל כוחו של היצר להביא לפני האדם את העבר שאינו טוב, ומנין לנו 'ואנחנו לא נדע' - הכח לשכוח הכל, ולהתחיל באמת מחדש לעבוד את ה', זאת למדנו ממך.

ואף אם נפל ונכשל תמיד יכול להתחזק, שהנה כתיב בפרשתן (יד ה) שאמר פרעה אל העם 'מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו', ובאמת אין דבריו אלו אלא דברי הבל ורעות רוח, וכי פרעה שילח את בני ישראל והלא יצאו רק לפני כשבוע ימים בעל כרחו - אחר שהוכה בעשרת מכות אחת קשה יותר מחברתה, וכבר לא יכול נשוא אותם, ומה ראה הכתוב להביא דברי שטות שאמר פרעה, וביותר קשה, מהו אומרו 'כי שלחנו את ישראל מעבדנו', וכי עד עתה היו בני ישראל עובדים אותם, והרי זה כבר שנה תמימה - מאז תחילת ה'מכות' שאינם עובדים אותם כלל וכלל. ועל הכל יקשה, מה היה חסר כל הענין הלזה שפרעה ירדוף אחריהם ויעשה לבני ישראל נס של 'קריעת ים סוף' וכי עדיין לא ראו כל אפסי ארץ שהקב"ה בורא ומנהיג את העולם, משדד את כל הטבע כרצונו...

אלא מבאר בזה הגאון הצדיק הנודע רבי צבי מאיר זילבערבערג שליט"א כי דבר גדול נלמד מ'פרעה' והוא ענין ה'התחדשות' באופן נפלא עד מאד, מיד אחרי כל מכה הוא מוצא לעצמו 'תירוץ' ומיד מקשה לבו 'כאילו לא היה', שב לעקשנותו שלא להוציא את בני ישראל, בזה אחר זה הנו מוכה מכה מוחצת ומ"מ שב מחדש לסורו, ולא עוד אלא שהוא חידוש בהתחדשות, אנו מחזיקים כבר בפרשת בשלח - קרובים אל הים, והוא באותו מעמד עדיין שרוי לפני פרשת שמות, עדיין מדבר מה'עבדנו' - כאילו שבני ישראל עדיין עובדים אותו עד עתה, וסר וזעף על עצמו ועל עמו - מדוע הסכמתי להם להשתחרר... ומיד 'אמר אויב ארדוף אשיג אחלק שלל' - ואומר את זה ב'בטחון' ארדוף אשיג, ואינו אומר אם ארדוף אולי אשיג ואולי וכו'... אלא בבירור ארדוף אשיג וכו'.

באר הפרשה - פרשת בשלה

יג

בך פירש הרה"ק מלעכוויטש זי"ע (תורת אבות ד"ה למען אנסנו) בהאי קרא למען אנסנו הילך בתורת אף כשהוא במצב אם לא היינו כשבא לזמן קושי והסתרה, ואעפ"כ הוא מתגבר לילך בדרך הישר, הרי אז הוא עיקר השיבותו²², שעומד איתן להתחזק בזמנים אלו באמונה טהורה.

וזכור יזכור מה שאמר הרה"ק מקאברין זי"ע בלשון הכתוב בפרשתן (טו ג) 'ה' איש מלחמה ה' שמו' - הקב"ה נמצא עם מי שהוא 'איש מלחמה', הלוחם במלחמת היצר.

והנה ב'ראשית חכמה' (שער האהבה פ"ח אות ו) מביא את כל קורות ישראל בקריעת הים, וכפי שלמדונו רז"ל כי דייקא לאחר שנחשון בן עמינדב קפץ ומסר נפשו עד שהיכו המים באפיו אזי נבקע להם הים²³. וכתב שמכאן נלמד שכל הרוצה שהקב"ה יעשה לו גם

כל המחלה, ומבאר ה'חתם סופר' (תו"מ ד"ה כי אני ה' ופאך) שהכוונה היא על המחלה של 'כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו', שהקב"ה הכביר את לבם שלא יוכלו לשוב בתשובה אליו, ובוזה בא להבטיח לבני ישראל 'מחלה' זו לא אשים עליך, ולעולם לא יסגור הקב"ה דלתות התשובה בפני בניו רחומיו, אלא, הפתח פתוח לכל יהודי לשוב אליו יתב"ש, ואביו שבשמים מחכה ומצפה לו מתי ישוב אליו²⁴.

למען אנסנו - התרוממות ע"י הניסיונות

בפרשתן (טו ד), 'למען אנסנו הילך בתורת אף לא', הנה עבור העמידה בנסיונות ברא ה' את עולמו, שהרי מלאכים יש לו מספיק בעולם העליון - כמו שאומרים ב'אקדמות' 'חיל אלף אלפין ורבוא לשמשותא', וכל עיקר ה'נחת רוח' שיש לבורא מעולמו הוא מקרוצי חומר שיש להם נסיונות ומתגברים עליהם²⁵.

וכן היה דורש הרה"ק ה'שפע חיים' זי"ע בפסוק קפאו תהומות בלב ים אמר אויב ארדוף... והיה מסמיך סוף פסוק לתחילת פסוק הבא, בלב ים אמר אויב ארדוף - כלומר, על סף מפלתו כשכבר היה עמוק 'בלב ים' עדיין התחזק לומר ארדוף אשיג ולא עוד אלא שאחלק שלל...

ובזה נבוא לביאור הקרא, כי רצה הקב"ה בזה ללמדנו ארחות חיים, מאויבי תחכמי לדעת כיצד להחזיק בעבודתו ית' גם אחרי 'עשרת המכות', שעם כל הקשיים לא נזוז כמלוא נימה מדרך ה', וחידוש נוסף לנו במסכת התחדשות בפרשה זו, לא רק סתם התחדשות בעת הקושי, אלא גם אחר שנפל נפילה קשה ומוחצת בדבר עבירה או בכל ענין, לא יתן לעצמו להשאיר שם אלא יתחזק מחדש, וכדרך שפרעה הרשע 'נכשל' והסכים לשלח את ישראל, שוב התחזק כאילו לא היה כלום ואמר אני הוא שהוצאתי את ישראל ממצרים, וזאת רצה הקב"ה ללמד את בניו, גם לאחר שכבר נכשל האדם ונפל ל"ע לתחתית שפל המצב עדיין יתחזק ויחדש כנשר נעוריו, ישכח מכל מה שעבר עליו ויתחיל מחדש... כ. כך אמר הרה"ק ה'מי השילוח' זי"ע הנה מצינו ב' שונאי ישראל פרעה ועמלק, פרעה שאמר מי ה' נטבע בים סוף ושוב אין מצוה לשנוא אותו ולמחות את זרעו, ואילו את עמלק עלינו לשנוא עולמים, למחות את זכרו מתחת השמים מבלי להשאיר שריד ופליט, ולכאורה פרעה הרשיע יותר כי כפר בה', וכמו שאמר 'לא ידעתי את ה', מי ה' אשר אשמע בקולו', ולא מצינו כזאת אצל עמלק, אלא שפרעה אכן לא האמין בה', אך עמלק גרם לישראל שלא להאמין בעצמם, שזינב את כל הנחשלים שהענן פולטם, וטימא אותם מתוך הטענה שבין כה וכה כבר הם 'חלשים', על זאת אין כפרה עולמית...

כא. הגה"צ רבי אהרן יוסף לוריא זצ"ל בעל ה'עבודת פנים' היה רגיל לומר, שלכאורה צ"ב, מהי מעלת ה'שירה' ששרו משה ובני ישראל, והרי כל החיות אומרים שירה לפני הקב"ה, וכמובא באריכות ב'פרקי שירה', אלא ביאורו, ש'שירת החיות' באה להם כפי טבען, אבל, שירת 'בני ישראל' היא אדרבה כאשר 'באו מים עד נפש' - והוא פועל כנגד טבעו במסירות נפשו אז עולה שירתו לפני המקום ב"ה, שכאשר קפצו לים זכו לומר את שירת הים, ובוזה מותר האדם מן הבהמה שיש בכוחו להתגבר מעל הטבע למען שמו ית'.

כב. נוראות אמר בעל 'שבט הלוי' זצוק"ל לבאר בלשון הכתוב (י ט) 'ויאמר משה בנערינו ובזקנינו נלך', כי לכאורה היה לו להקדים את ה'זקנים' שהם חשובים יותר מה'נערים', אלא כי בני ישראל שמרו על קדושתם גם בהיותם בתוך טומאת מצרים (שמו"ר א כח), וידוע כי הנסיון אצל בני הנעורים מר וקשה הרבה יותר מאשר אצל הזקנים שכבר בטל מהם יצר הרע, נמצא שהנעורים נתעלו יותר מן הזקנים, שכפי קושי הנסיון כך מתרוממים יותר, על כן ראוי להקדים את הנעורים לפני הזקנים...

באר הפרשה - פרשת בשלה

למעלה מדרך הטבע, הרי עליו תחילה למסור את נפשו ואת רצונותיו ולשבור את טבעו^י, ואז ינהג עמו הקב"ה שלא כדרך הטבע^י.

בדברים האלו כתב הרה"ק ה'בני יששכר' מדינוב ז"ע (אגרא דפרקא אות כ"ד) בשם הרה"ק ר"מ מולאמשוב ז"ע שכל הרוצה לפעול ישועה ונס בשינוי

כג. מ"מ יזכור את דברי הרה"ק ה'אורח לחיים' ז"ע לבאר הא דכתיב בריש פרשתן 'ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא', שהרי התורה הק' היא נצחית ונכתבה לדורות עולם, ומה התכלית בידיעת דבר זה ולשם מה נכתב בתורה, אלא כי זה כלל גדול בתורה 'שאיין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, ולאדם שהוא חלש בתורה ובמעשים טובים אין נותנים לו יצר הרע גדול, רק כמו שהוא יכול לכבוש ולכוף אותו', וזהו שאמר הכתוב ויהי בשלח פרעה את העם, ונשתחררו זה עתה מטומאת מצרים שהיו שקועים בה והחלו לקבל על עצמם עול מלכות שמים, על כן לא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא, ר"ל קרובים הם להיכנס לגבול הקדושה ועדיין לא היו שלימים ותקיפים כ"כ באמונתם, על כן לא רצה הקב"ה להעמיד אותם במלחמה, כי אותו יצר הרע יהא גדול מכוחם שהיה להם בקדושה. ומסיים בזה"ל, וזהו דרך מוסר השמיענו הכתוב לכל אדם, שלא יוכל להימלט במחשבתו מי יוכל לעמוד כנגד היצה"ר ולכבוש הר הגדול, כי בודאי אין נותנין לו יצה"ר שלא יוכל לכבוש, עכ"ל.

כד. כה אמר הרה"ק הרבי ר' העניך ז"ע (חשבה לטובה עה"ת, פסח), הנה בתורה מצינו בקריעת ים סוף, שהתורה אמרה 'ויבקעו המים', ומדוע כינו בגמרא ומדרשים את הנס 'קריעת ים סוף' ולא 'בקיעת ים סוף', הרי קריעה היא רבה היא יותר מבקיעה. אלא, שהקב"ה אכן ציווה על הים רק על בקיעה של מה בכך - שבתוך הבקע הקטן יעברו בני ישראל. אך בפועל משהגיעו ישראל לים סוף והים ראה וינוס - מה ראה, ארונו של יוסף ראה, ובראות הים את ארונו של יוסף, שהתגבר על הנסיונות בקדושה נעלית, וקרע את עצמו מעל לטבעו. מיד נקרע הים. כי זה הקורע את עצמו למעלה מטבעו הרי כל מוסדי תבל נקרעים לפניו.

כי עיקר חשיבות האדם היא בהתגברותו על הנסיונות. מעשה באברך מדרי ארה"ק, ששמע בשיעור מפי אחד המגידיים, כי מובא בספרים שבשעה שיהודי מתגבר על נסיון, והוא מתקדש ומשבר את טבעו לעשות רצון קונו, באותה שעה נפתחים כל שערי שמים ובידו לפעול כל מה דבעי. לאותו אברך הייתה ל"ע בת שחלתה במחלה, ושכבה בחוסר אונים בבית החולים בעיר באר שבע, באחד הימים הוזקקו הרופאים לסממני רפואה יקרים שלא היו תחת ידם, ורק בעיר תל אביב הייתה אפשרות להשיגם. בלית ברירה נסע האברך לתל אביב לקנות הרפואה לבתו, משירד האברך מהאוטובוס על פתחה של תל אביב, נתקל במראה שאינו הגון, תיכף התגבר האברך על יצרו ועצם את עיניו בכל כוחו, ובכוחות אדירים עמד בניסיון. תיכף נזכר האברך באלו הדברים ששמע מפי המגיד, ויפן לקרן זווית, ושפך את לבו בדמעות שלישי לפני קונו, שירחם על בתו וישלח לה רפואה שלימה מן השמים...

משסיים האברך את תפילתו, פנה להמשיך בדרכו לחנות הרפואות, ובתוכ"ד התקשרו אליו בני ביתו, בתחילה לא עלה בידה להוציא הגה מפיה רק בכתה מאין הפוגות, עד שנרגעה רוחה לאחר כמה רגעים, וסיפרו שבתם התעוררה לפני כמה רגעים, והרופאים שמיהרו לבודקה נדהמו לגלות שהמחלה החלה לרדת וכבר אינן כל צורך ברפואות... הבט וראה כמה גדול כוחו של המתגבר על טבעו.

כתב הגאון בעל 'שבט הלוי' זצוק"ל (שה"ל ח"ד נה) במענה למי שביקש מאתו דרך תיקון במקום תעניות וסיגופים על עבירות חמורות ביותר, ומעתיק שם את לשונו של הרה"ק ה'ישמח משה' ז"ע (בספרו ח"ג י"ח) שבחלומו גונב באזנו מן השמים, כי אכן, כל הפורש מדבר עבירה עליו לסגף עצמו בצער בכדי לכפר על העוון, מכל מקום מי שכבר משוקע בעוון ונשתרש בחטא, אם מתגבר לעזוב את דרכיו הרי עצם הפרישה מן העבירה צער גדול היא לו, ממילא יצא בכך ידי חובת הצער שעליו לעבור. ומסיים בשה"ל, שאף שאין פוסקים הלכה מן החלום, 'הענין מצד עצמו יראה אמיתי'.

ולא רק עצימת עיניים, אלא גם ה'שתיקה' פעמים שהיא המועלת ומכפרת, כמו ששמעתי מעדים נאמנים שפעם נפגשו הני תרי צדיקי, ראש הישיבה הגאון מהרי"ד קאפלמאן זצ"ל עם יבדלחט"א הגה"צ מהרי"מ שעכטער שליט"א, ומהרי"מ שאל את רה"י, הנה בריש הפרשה כתיב ה' ילחם לכם ואתם תחרישון, ובסוף הפרשה כתיב צא הלחם בעמלק מחר, כיצד יעלו שני הפסוקים בקנה אחד, הקב"ה עורך המלחמה או אנחנו, חשב רה"י ארוכות, עד שנענה, כנראה שאפשר לערוך מלחמה ע"י השתיקה... והוסיף אפשר לערוך מלחמות שלמות וגדולות ע"י השתיקה (וכן הוא במציאות, שהשותק מנצח בד"כ).

ענהו הרה"ק כי בתורה עצמה מצינו שינוי, שהשירה נכתבה אריח על גבי לבנה (מגילה טז: וברש"י), והנה 'ישראל' נטריקון יש ש'ישים ר'יבוא א'ותיות ל'תורה, וכלומר שיש אחיזה לישראל בתורה, וגוף היהודי משול לקלף ואילו נשמתו החצובה מתחת לכסא הכבוד הרי היא כדיו הכתובה על גבי הקלף. וכאשר יש שינוי בתורה הרי זה מורה על שינוי גוף היהודי בשבת זו, שבידו להשתנות מן הקצה אל הקצה, ועל כן נקראת השבת בשם שבת שירה¹². ומסיים ב'רמתיים צופים' - ובעיני ראיתי שהיה (ה'חידושי הר"ם) רוקד ממש בקבלת שבת זו בשמחה רבה מה שלא היה דרכו בכל השנה¹³.

ובביאור המעם שנכתבת השירה 'אריח על גבי לבנה' היה אומר הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע שהנה גדלו של 'אריח' הוא חציו משל 'לבנה' (רש"י מגילה

מדרכי הטבע, כגון זה שאינו יכול להוליד ורוצה להיפקד בזרע של קיימא, יעשה מצווה גדולה שלא כטבעו ובוה ישבר את כל המסכים המבדילים בינו לבין הישועה הנצרכת¹².

מוזמר שיר ליום השבת - עניינה של 'שבת שירה'

בספר 'רמתיים צופים' (על התנב"א להרה"ק רבי שמואל משינאווא, פט"ז זוטא אות ז') מביא שהרה"ק רבי יצחק מווארקי זי"ע שאל את הרה"ק ה'חידושי הר"ם' זי"ע מדוע נקראת שבת זו נקראת 'שבת שירה' על שם ה'קריאה' שקוראים בשבת זו שירת הים, (שהרי אינו עתה הזמן שהיתה השירה - בשביעי של פסח), וכי שבת פרשת בא נקראת 'שבת יציאת מצרים', וכן שבת פרשת יתרו אינה מכונה בשם 'שבת קבלת התורה'.

כה. ידוע מה שדרשו חז"ל (שבת קלג:) על הפסוק (טו ב) 'זה א-לי ואנוהו' - התנאה לפניו במצות, עשה לפניו סוכה נאה לולב נאה וכו'. והיה מרגלא בפומיה של הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל לבאר שייכות הידור במצוות לקריעת ים סוף, שכאשר התבוננו בני ישראל בכל הניסים שנעשו להם על הים, וכיצד נתעורר עליהם ההנהגה שמחוץ לדרך הטבע - רצו להמשיך הנהגה זו תדיר, על כן קיבלו על עצמם להוסיף במצוות יותר מעצם החיוב, ועי"ז ינהג בהם הקב"ה תמיד באופן ניסי (הובא בהליכות שלמה תשרי פי"א הערה 55).

כו. מספרים כי בעיר לעלוב דר ערל זקן בן מאה ושמונה עשרה שחלה ונפל למשכב עד שהגיע לשערי מות, חשו צאצאיו למיטתו והביאו לשם את אנשי דתם שיהיו עמו לקראת מיתתו, אך הגוי החווה להם בידו שאינו צריך לכל זאת, ושישלחו את כל האנשים האמורים לטפל במיתה ובקבורה מעל פניו, ואכן, לא עברו כמה ימים, ואותו זקן יצא מכלל סכנה והבריא לגמרי. צאצאיו שנתפלאו לנוכח 'נבואתו' שאלוהו מנין ידע שאינו עומד למות, השיב להם הגוי שבשנות ילדותו הבחין פעם כי בכל לילה מתגלגל הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע ממעלה ההר עד תחתיתו, ששם היה 'נהר' והיה 'תבר גזיזי דברדא' (משבר הקרח) וטובל טבילה של טהרה, ומאחר שהיה נער רע מעללים ככל הגויים החליט לעשות מעשה, ומני אותו היום החל לפזר בכל לילה קודם חצות חלקי ושברי זכוכית על פני הקרח, וכאשר הגיע הר"ד להתגלגל את ההר היה נפצע בכל חלקי גופו מחמת שברי הזכוכית. לא עברו ימים מועטים, והוריי הבחינו שהנני נעדר מהבית בכל לילה ולילה, ומשמעו מפי את אשר אני מעולל בכל לילה ולילה הזדעזעו, כי שמעו של הר"ד היה ידוע גם בקרב גויי הארץ כי איש אלוקים קדוש הוא, הוריי שחששו מקפידתו הורו לי למהר אל ביתו ולבקש את סליחתו על המעשה הרע הזה, משבאתי אליו וסיפרתי לו על מעשי הנלוזים, פנה אלי בבת שחוק ואמר לי, האתה הוא זה שעל ידך העמידני הקב"ה בניסיון שלא אלך לטבול לטהרה, וב"ה שזכיתי לעמוד בניסיון זה, על כן ברך אברכך שתזכה להאריך ימים עד מאה ועשרים שנים, והנה - סיים הגוי, עדיין יש לי עוד שנתיים ימים לחיות עלי אדמות עד שאגיע לגיל מאה ועשרים.

עלינו ללמוד מהאי עובדא עד היכן גדלה מעלת מסירות נפש, שנתמלא אותו צדיק בשמחה רבה כל כך עד שבירך את הגוי בברכה נדירה, אשר לא ידוע לנו על עוד אחד אפילו מאחינו בני ישראל שזכה מעמו לברכה נעלית זו.

כז. טעם נוסף לקריאת השם 'שבת שירה' הסביר הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע, כי כל הפרשה רצופה בניסים ונפלאות פלאיים שלא היו עוד כמותם, קריעת ים סוף, המתקת המים במרה, ירידת המן, וכן ניצחון עמלק, ואין לך נאה מהשם 'שבת שירה'.

כח. הרה"ק ה'אמרי חיים' מויז'ניץ זי"ע המליץ ואמר על דרך בני אדם לאחל אחד לחברו באמירה 'שהכל יתנהל כשורה', היינו שהכל ילך כ'שירה', עם ריבוי ההשפעות מלעילא.

באר הפרשה - פרשת בשלה

עד נפש', ובשעת קריעת ים סוף 'נבקעו כל מימות שבעולם', כלומר, שמעתה יהא כח לבקוע ולשבר את כל הצרות שבעולם. ובכל דור ודור נשפעים הניסים מחדש, וזוכה האדם לצאת מצרה לרווחה מכל צרותיו ובפרט באלו שנמשלו לקריעת ים סוף, כגון זיווגו של אדם (סוטה ב.), פרנסה, ענייני הלידה ושאר דברים הנאמרים במס' פסחים (ק"ה), לבקוע את ים הצרות, ולפעול כל הישועות ל.

אמנם נצרך לזה 'תפילה' כדכתב ה'רשב"ם' (שם ד"ה כקריעת) על העניינים שדימו חז"ל קשין כקריעת ים סוף, ונפק"מ למבעי רחמי' (לבקש רחמים) להרבות בתפילות ותחנונים. על כן ירבה האדם בתפילה לא-ל חי, ויזכה לפעול כל טוב.

שירו לה' - סגולת אמירת שירת הים בשמחה ובכוונה

נראות כתב הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (הובא בליקוטי יהודה ד"ה אלוקי אבי) לדעת מה פועל האדם קרוץ מחומר במרומים על ידי השירות ותשבחות שהוא אומר בהאי עלמא, דכתיב בשירת הים (טו טז) 'עם זו קניתי', שהקב"ה קנה את כלל ישראל, והרי לא מצינו שעשה בהם הקב"ה אחד מדרכי הקניינים של הגבהה או משיכה, וביאר הרה"ק, עפ"י מה שאמרו (קדושין כב:) 'הגביהו הוא לרבו קנאו' שאם העבד מגביה ומרים את רבו הרי הוא נכנס ברשות אדונו להיות קנוי לו

טז: ד"ה לבניה), נמצא שגדלו של הריווח (החלק) פי שניים מהכתב הנכתב. ולרמוז לנו, ש'הרבה יותר ממה שקראתי לפניכם כתוב כאן' (כלשונם יומא סח:), והשפע הרב הבא עלינו בשבת קודש זו גדול בהרבה מהניסים הכתובים בפירושי^{כט}.

איתא בשם הרה"ק ה'חווה' מלובלין זי"ע (הובא בסוף ספר נהר שלום עמוד פא לנכדו הרה"ק רבי מאיר שלום מקאלשין זי"ע), כי ב' פעמים בשנה מתעורר שוב הנס דקריעת ים סוף וכל הנרמז בו (זיווגים פרנסה וכו') - בשביעי של פסח ובשבת שירה, ונרמזו בלשון הכתוב 'אז ישיר משה' או' נוטריקון אל"ף זי"ן, 'אלף' היינו בשבת שירה - כי 'אלף' לשון לימוד (כמו"ש איוב לג לג, וואלפך חכמה), והוא כשקוראים בסדר הפרשיות פרשת בשלה, וזי"ן - זה שביעי של פסח, שהוא הזמן שאמרו משה ובני ישראל את השירה הזאת לה', ובזמנים אלו 'ישיר משה ובני ישראל וגו' לשון עתיד והווה, פירוש בכל שנה את השירה הזאת לה'.

והנה לא רק לשעתה היתה 'קריעת הים' אלא לדורי דורות, וכמו שאמר הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע לבאר דברי חז"ל (שמו"ר כא ו) שבשעת קריעת הים נבקעו כל מימות שבעולם, ולכאורה, הרי אין הקב"ה עושה ניסים לחינם, ולשם מה נעשה נס זה. אלא, כי 'מים' מרמזים על הצרות והייסורים שעוברים על האדם, וכדכתיב (תהילים סט ב) 'הושיעני אלוקים כי באו מים

עוד הוי מרגלא בפומיה (אמ"ח בשלח), שהנה דרשו חז"ל (סנהדרין צ:) 'אז ישיר משה' - מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה, והכוונה היא שעל ידי קריאת השירה יכול האדם לבוא לבחי' 'תחיית המתים' אף בעודו חי בעולם הזה - להחיות בנפשו את כל 'שנוניותו' בתורה ובמצוות, להלהיב לבו וכל אבריו באהבת ויראת ה'.

וכך כתב הרה"ק ה'שפתי צדיק' זי"ע (וארא א) וז"ל, שמעתי בשם רבי ר' בונם ז"ל, 'כל העוסק בפרק שירה בכל יום הוא בן עוה"ב', כי תהילות ישראל הוא למעלה מן מכולם, אכן אדם בעולם הזה כמה פעמים יורד ממדריגתו, נמשל לבהמה וחיה, לפעמים יורד ח"ו כשרץ, על כן יעמול איך שיהיה, קודם כל ייתן שיר ושבח לה' יתברך באותה בחינה שהוא, על ידי זה יוכל לעלות ממאפל שלו, עכ"ל.

כט. בתוספת נופך יש להוסיף (וכמשמעות הדברים ב'מהר"ל אור חדש, אסתר ט ז) דהנה בריש פר' 'ויחי' איתא ברש"י 'פרשה זו סתומה', ואין ריווח 'חלק' בין הפרשיות משום ש'נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד', נמצא שחיסור ה'חלק' מורה על סתימת עיניהם ולבן של ישראל, אם כן ב'שירת הים' שנכתבה 'אריח על גבי לבניה' ויש בה רווח חלק הרבה למאד, הרי זה מורה על פתיחת העיניים והלב גדולה ורבה עד מאד.

ל. הפליג הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע (מגן אברהם ד"ה פתח) ואמר בזה"ל, שאז בעת השירה עלה ונתעלה עד הכתר עליון (עיי"ש), וכמו כן בכל שנה ושנה שקוראים השירה נתגלה הכתר מלכות, וכשהמלך מעטר עצמו בכתר מלכותו הוא נותן הנחה למדינות, ובפרט במלך המלכים הקב"ה שכשמעטר עצמו בכתר מלכותו בוודאי יתן הנחה לישראל, וימלא משאלות בני ישראל בכל השפעות והברכות בכלל ופרט ברוחניות וגשמיות בני חיי ומזוני ורפואה בקרוב במהרה בימינו אמן. עכ"ל.

מי שנעשה לו גם ואומר שירה מוחלין לו על כל עוונותיו. 'והנה אחר שציונו ה' לומר שירה זו בכל יום כדכתיב (שם א) ויאמרו לאמר, שיאמרו השירה לדורות עולם, וכדכתיב רשב"י (זח"ב נד): שרוצה לומר שנאמר אותה בכל יום בשמחה רבה בשעה ראשונה שאמרנו אותה, ודאי כח סגולתה כל יום בשעה ראשונה^ל. (וכוחה של אמירת השירה כבר נתבאר בזה"ק בפרשתן נד: ועיי' מדרש תהלים פ"ח).

וכן הביא ב'משנה ברורה' (נא ז) בשם הזוה"ק ויאמר שירת הים בשמחה, וידמה בדעתו כאילו באותו היום עבר בים^ל, והאמרו בשמחה מוחלין לו עוונותיו.

ולא רק לענין מחילת עוונות הדברים אמורים, אלא לכל מיני ישועות, כמו שכתב הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (פסח בד"ה איתא במדרש), וז"ל. בשירת הים יש הכל, מה שהיה ומה שעתידי להיות, וכל הגאולות וכל העניינים שצריך האדם, הכל נכלל בשירת הים. ואם יאמר האדם שירת הים בכל לב ובמסירות נפש כל אחד לפי מה שהוא יתקן כל ענייניו בגוף ובנפש, עכ"ל.

וזה"ר שימטיר לנו מן השמים מן לאכול וכל הצמרכויותיהם של בני ישראל, לניסים ופלאות זיווגים הגונים וכל ניסי קריעת הים בב"א.

בקנין חזקה, והכי נמי כתיב בפסוקי השירה (פסוק ב) 'אלוקי אבי וארוממנהו', היינו שעל ידי השירה גרמו כלל ישראל להרים כבודו של הקב"ה כביכול, והיו כאותו העבד המנביה את רבולאי, ובוה נקנו להיות לו יתב"ש לעם סגולה.

הנה כתב ה'חרדים' (פרק ע"ג) דכמו שב'רפואת הגוף' ישנם 'רפואות' אשר ירפאו את האדם בדמים יקרים בייסורים אשר יכאבו למתרפא בהם, לאידך, יש רפואות סגוליות שאינם עולים לכדי דמים יקרים, וגם ירפאו את החולי ללא כל כאב. כיוצא בזה ממש יש בענייני התיקון לנפש החושאת, יש תיקונים כתעניות וסיגופים המענים את הגוף ומזככים אותו לשוב ולהיטהר כבראשונה, לאידך, יש עניינים 'סגוליים' אשר כל העוסק בהם מתכפרים לו כל חטאיו. ומונה ה'חרדים' כמה וכמה מאותם המצוות הסגוליות שיש בהם לכפר עוון, ואחד מהם (בד"ה הסגולה השלישית) לאמר שירת הים בשמחה כאילו הוא יצא עתה ממצרים, שעל ידי זה מתכפרים לו כל עוונותיו.

וזוסיף ה'חרדים' מעם לדבר, דאיתא במדרש (ילק"ש רנד) על הפסוק (טו כב) 'ויסע משה - שהסיעם מעוונותיהם' שנמחלו להם העוונות על ידי השירה, שכל

לא. ועל דרך זה יש לפרש גם במה שאמר נעים זמירות ישראל דוד המלך ע"ה (תהילים קיח כח) 'א-לי אתה ואודך א-לוהי ארוממך' - שהשיר והשבח וההודאה לקל חי כביכול הם מרוממים ומגביהים אותו...

לב. מתאמרא בשם הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע, שלכן לא חטאו הנשים בחטא העגל כי הן אמרו את שירת הים בתופים ובמחולות ובשמחה יתירה כדכתיב 'ותקח מרים את התוף בידה ותצאן כל הנשים אחריה בתופים ובמחולות' (טו ט), ולכן ניצלו מהחטא.

עפי"ז ביארו עוד הטעם ש'שבט לוי' לא חטאו בעגל, שהרי שבט לוי הם ה'עומדים על השיר' ומי ש'שר' בעבודתו, כלומר שעבודתו נעשית מתוך שמחה, זה האיש אינו בא לידי חטא.

בלילי שבתות היה הגה"צ רבי שלום שבדרון זצ"ל דורש בעניני מוסר ויראה בביהמ"ד הגדול בשכונת 'זכרון משה' בירושלים עיה"ק ת"ו, וכדי למשוך את לבם של השומעים היה משלב בדבריו כמה וכמה מילתא דבדיחותא, פעם ניגשו אליו כמה אנשים וב'קנאות' מחו בפניו על ה'ליצנות' שלו. ודרשו ממנו להפסיק לנהוג כן תיכף ומיד. לא ידע הגר"ש מה לעשות, נסע לעי"ת בני ברק נכנס אל הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע ושטח את ספקו. מששמע החזון"א את דבריו ביקש ממנו שיתן לו דוגמא מהני מילי דבדיחותא שהוא אומר לפניהם, פתח הגר"ש וחזר על דברי צחות שהגיד להם, ויהי כשמוע כן החזון"א נהנה מאד, ואמר לו 'רק כך תמסור את השיעורים' - לך בכוחך זה והושיע את ישראל. והוסיף ואמר לו החזון"א, בימים הקודמים לא היו חסרים בעלי תורה ויראה ב'ליטא' רבתי, ומכל מקום היו הרבה מהנערים נתפסים ל'השכלה', ומדוע, כי ה'שמחה' הייתה אצל המשכילים ולא אצלנו... וזהו תפקידנו כהיום - להרבות שמחה וחיות בעבודת ה'... (מעשה איש ח"ה קל).

לג. העידו על תלמידי של הרה"ק הרר"ש מניקלשבורג זי"ע שכשאמרו עמו את השירה התרוממו כל כך עד שהרגישו בנפשם שהם עוברים זה עתה בין גזרי ים סוף, והיו מרימים שולי בגדיהם שלא יירטבו מהמים שבקרקעית הים

(בצחות לשון העיר הרה"ק ה'קדושת ציון' מבאבוב זי"ע שלכאורה חידוש הוא היאך בשעת התעלות כה גדולה חשבו כלל על בגדיהם...).